

KØM 2565 Jernvejsgård III, Karlstrup sogn, Tune herred, Roskilde amt (tidligere Københavns amt), Sted nr. 020505 (KUAS j. nr. FOR 2003 – 2122 – 1521)

Udgravningsberetning for KØM 2565 Jernvejsgård etape III – felt 3. Overpløjet bronzealdergravhøj med centralgrav, samt to sekundære begravelser.

Centralgraven i bronzealderhøjen.

Abstract

Ved udgravningen af den overpløjede bronzealderhøj blev der fundet en egekistegrav som var centralgraven og to sekundære begravelser - en jordfæstegrav og en brandgrav. Af egekistegraven var der ikke meget tilbage, men resterne af de bronzegenstande den afdøde havde fået med sig var bevaret.

Indhold

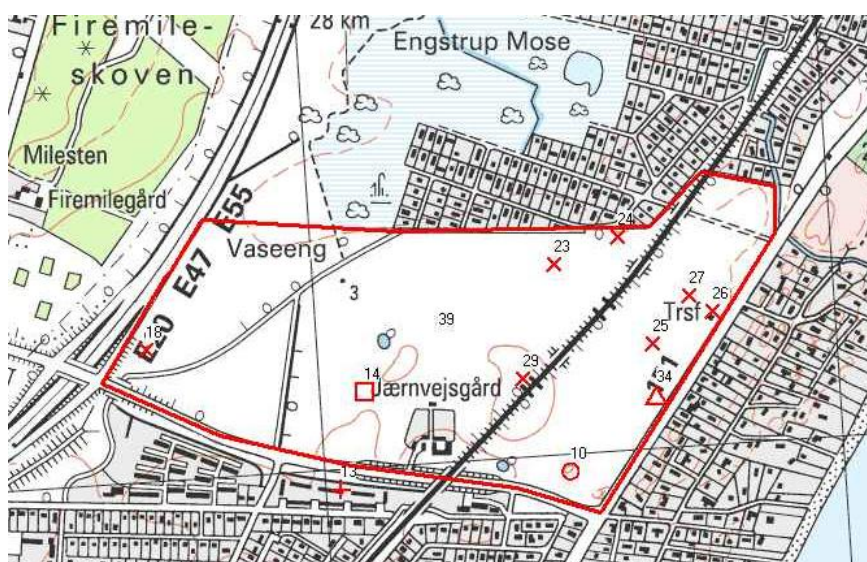
Undersøgelsens forhistorie.....	1
Administrative data.....	2
Øvrige data.....	3
Topografi, terræn og undergrund.....	4
Udgravningsmetode.....	5
Undersøgelsens resultater.....	6
Konklusion.....	8

- anlægsliste, fundliste, tegning og fotoliste.

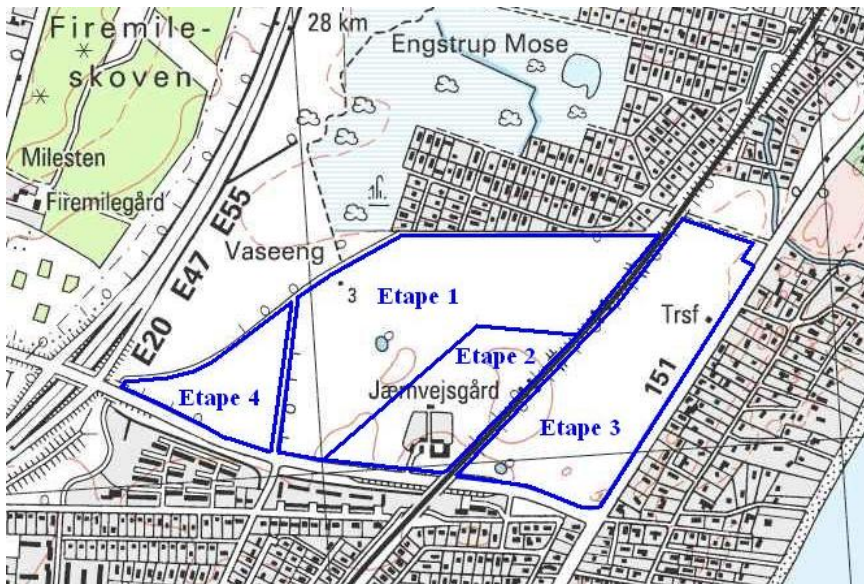
Undersøgelsens forhistorie

Den arkæologiske forundersøgelse af Jernvejsgård etape I-IV blev foretaget forud for byggemodning af et hidtil dyrket areal. Undersøgelsen fandt sted efter, at Køge Museum i medfør af museumslovens § 23 havde foretaget arkivalisk kontrol. Denne viste, at arealet indgår i et større område, der er udpeget som kulturarvsareal (sb 39), og at der i området kan forekomme fortidsminder beskyttet af museumsloven.

I området for etape I er der ved rekognoscering konstateret bosættelse i ældre jernalder (sb 14, KØM 686), og der er gjort fund af mønter fra yngre middelalder (sb 23 og 24). I området for etape III er der fundet en over 40 cm lang flintøkse samt flere celte fra bronzealderen. Stednavnet Engstrup antyder tilstedeværelsen af en middelalderlig bebyggelse i området, hvis beliggenhed formentlig afspejles i en række møntfund, der er gjort østligt i det udpegede område. Her forefindes endvidere en overpløjet høj (sb 10) og placeringen af landevejskroen Gl. Korporalskro før 1780 (sb 34), hvor den blev flyttet til nuværende beliggenhed.

Kulturarvsarealet ved Jernvejsgård.

Jernvejsgård etape 1-4, hvor kun en lille del af kulturarvsarealet ikke bliver berørt.

Administrative data

Den arkæologiske undersøgelse er udført af Køge Museum i henhold til museumsloven kapitel 8 § 27 stk. 4.

Solrød Kommune afholder som sælger af grundene udgifter i forbindelse med de arkæologiske undersøgelser ved KØM 2565 Jernvejsgård III.

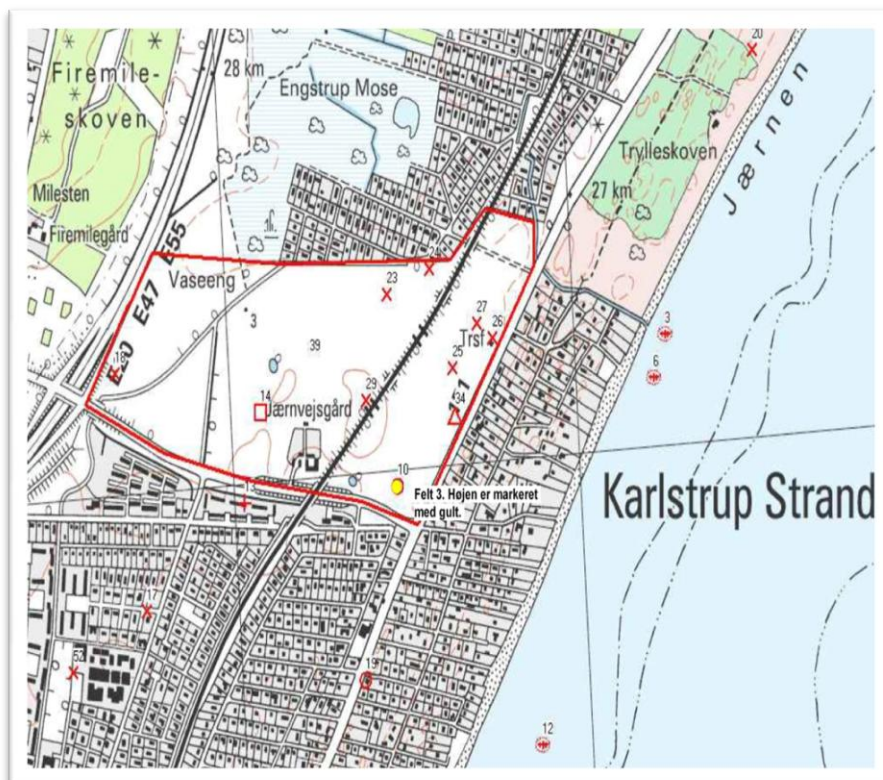
Sagens gang

07.11.2006:	Køge Museum fremsender forundersøgelserbudget for jernvejsgård, etape III til KUAS.
10.11.2006:	KUAS fremsender godkendelse af forundersøgelserbudget for Jernvejsgård, etape III til Køge Museum.
11.12.2006:	Køge Museum fremsender budget for arkæologisk forundersøgelse for Jernvejsgård, etape III samt kopi af KUAS godkendelse af samme budget til Rambøll.
12.03.2007:	KUAS fremsender godkendelse af endeligt budget for forundersøgelser af etape IV, Jernvejsgård.
29.03.2007:	Solrød Kommune fremsender godkendelse af budget for arkæologisk forundersøgelse i etape II - IV.
30.03.2007:	Køge Museum fremsender per e-mail oplysning om igangsættelse af arbejdet på først etape II og IV, siden på etape III.

18.04.2007: Erik Danielzen bekræfter per e – mail på vegne af Rambøll, at der er fri adgang til alle arealer.

26.06.2007: Køge Museum fremsender ved Svend Åge Tornbjerg en bindende udtalelse vedrørende arkæologiske forhold ved Jernvejsgård etape II – IV.

Udgravningen foregik fra den 26/8 – 10/9 2008.

Oversigtskort. Højen og Felt 3 er markeret med gult.

Øvrige data

udgravningsdeltagere

Museumsinspektør Svend Åge Tornbjerg (udgravningsansvarlig)

Cand. mag. arkæolog Lisbeth Gernager Langkjær (daglig leder, beretningsansvarlig)

Stud. mag. David Brink

Stud. mag. Signe Kreiberg Muchitsh

Stud. mag. Anna Beck

Næsten dagligt deltog et skiftende antal amatørarkæologer.

GPS opmåling

Punkter i målesystemet blev indmålt med GPS af cand. mag. museumstekniker Cille Krause, Roskilde Museum. GPS punkterne er indmålt i Zone 32, EUREF 89. Målepunkterne opbevares digitalt under sagen på serveren på Vasebækgård.

Feltbetegnelse

Da KØM 2565 Jernvejsgård er del af en større udgravningskampagne af området omkring Jernvejsgård refererer det enkelte feltnummer til etape nummeret, her etape III.

Indtastning af data og fundhåndtering

Efterbehandlingen af fund samt indtastning af data blev udført af Lisbeth G. Langkjær (fundhåndtering, indtastning samt digitalisering af planer for feltet). En mindre del af fundhåndteringen er også varetaget af et hold frivillige. Efterbearbejdningen er påbegyndt den 27. november 2008.

Ved udarbejdelsen af denne beretning er der på Køge Museum vedtaget et nyt system for indtastning af fund. Hvor nummereringen af fund tidligere har refereret til et pågældende anlægsnummer, er nummereringen nu fortløbende. Det betyder i praksis at der kun kan forekomme ét X1 under hele journalnummeret KØM2565. Da denne etape er nummer 3, er der på de foregående etaper nummereret anderledes. Det betyder at dobbeltnummerering i forhold til genstande kan forekomme. På de tidligere etaper må x – numrene referere til det pågældende etapenummer. Anlægsnumrene for etape III, felt 3er påbegyndt med A755, hvor mindre a – numre er anvendt på andre felter og på foregående etaper.

Arkivering

Originaldokumentation opbevares på Køge Museum, Nørregade 4, 4600 Køge.
Genstandsmaterialet opbevares på Vasebækgård, Vasebækvej 30, 4600 Køge.

Gravemaskine

Gravemaskine på bæltet med 2 meter bred rabatskovl.
Maskinfører: Jan Møller, Entreprenørfirma Møller og Co.

Vejforhold

Mildt med mange tørre og solrige dage.

Bygherre

Solrød Kommune
Solrød Center 1
2680 Solrød

Bygherres kontaktperson

Rambøll Danmark A/S
Bag Haverne 32
4600 Køge

Topografi, terræn og undergrund

Karlstrup sogn omgives af Køge bugt samt Solrød, Snoldelev og Karlslunde sogne. Kyststrækningen ved Køge bugt, også kaldet Jærnen, er lav og sandet. Den er opbygget af

strandvolde og lave klitter der (oprindelig) er delvis beplantet med lave med nåletræer og birk. Vest herfor strækker sig et fladt parti hvoraf de laveste dele ligger hen som mose (Karlstrup mose) eller eng, dog med nogen bebyggelse.

Området består overordnet af relativt lavtliggende landbrugsjord med få stigninger, der falder generelt, over samtlige etaper mod syd og øst. Mod vest afgrænses etape III af et græsningsområde, der støder op til Køge Bugt motorvejen. Mod syd ligger Cementvej, der forbinder motorvejen med strandvejen og som i sin tur grænser op mod et parcelhusområde. Mod nord findes også parcelhuse, mod øst strandvejen samt yderligere lav bebyggelse, der strækker sig ud til strandområdet. Mellem etape I og III findes et levende hegn og en sti løber langs dette ud til Cementvej. Syd for FELT 2, i den sydlige del af etape II ligger den nu Nedlagte Jernvejsgård, hvis gamle have præges af kastajneallé, store ahorn-, bøge- og egetræer samt frugttræer. Etape I og II afgrænses fra etape IV af S-togsbanen mod øst.

Et mindre men dog tydeligt højdedrag strækker sig fra den sydøstlige del af etape II, under jernbanen og videre ind på den sydvestlige del af etape IV. Etape IV er relativt flad mod nord med en stigning mod syd, hvor også den overpløjede gravhøj befinder sig. Korporalskroens gamle placering markeres ved endnu en svag stigning i terrænet mod sydøst ved strandvejen.

FELT 1 ligger mod vest i etape I, grænsende op mod et levende hegn der skiller etape I fra etape IV. Området udgør en mindre platform på den lille men generelle stigning i terrænet, der kan observeres mod nord. FELT 2 ligger en anelse højere i landskabet, centralt i etape I.

Undergrunden består af moræneler med en del grusede og sandede områder. Muldlaget varierer i tykkelse mellem 25 cm 35.

Målesystem

Horisontalt

Et lokalt målesystem blev oprettet med hovedlinjen nord – syd. Det lokale koordinat 1000/1000 blev brugt som udgangspunkt. Fra hovedlinjen blev der udsat retvinklede punkter ved brug af vinkelspejl og målebånd. Over højen blev lavet en krydsbalk som under hele udgravningsforløbet stod med højfyld, muldlag og vegetationslag. Målepunkter, heriblandt vores udgangspunkt og fixpunkt, der var her, blev indmålt med GPS af museumsteknikker Cille Krause fra Roskilde Museum.

Vertikalt

Under udgravning af højen anvendtes kun ét fixpunkt. dette var placeret i den vestlige balk, nærmest midten af højen, hvor det kunne nås fra hele feltet.

Fix

Kote 5,30 (DVR 90)

Daglige sigteplan over fix = 0,5 meter.

Udgravningsmetode

Muldafrømningen af feltet blev foretaget med gravemaskine på bælder med 2 meter rabatskovl. Efter afrømningen blev fremkomne anlæg indridset med skovl i fladen og markeret med bambuspinde. Der blev valgt at lave en krydsbalk over højen, således at der blev åbnet fire mindre felter, adskilt af balken. Metoden blev valgt således at højens opbygning og udstrækning kunne

erkendes bedst muligt. Mulden blev trukket af til der kunne erkendes højfyld i fladen og ellers til undergrund. Balkene blev gravet fri til undergrund med spade, skovl, hakke og ske.

Efter oprettet målesystem blev fladen tegnet i 1:50. Anlæggene fik anlægsnumre (A nr.) og fladetegningerne fik tegningsnumre (T nr.).

Anlægsnumrene er fortløbende for *alle* udgravninger under journalnummer KØM 2565, dvs. at anlægsnumre er forsat direkte fra tidligere udgravninger ved KØM 2565 Jernvejsgård. Det samme er gældende for tegningsnumrene.

Anlæggene blev snittet med ske, spade og skovl. Egekistegraven, jordfæstegraven og brandgraven blev dog udgravet med ske.

Alle snittede anlæg blev nivelleret og beskrevet. Snittede anlæg blev tegnet i profil på millimeterpapir i 1:10. Snitte tegningerne fik snitte tegningsnumre (S nr.).

Metaldetektor blev brugt i mindre omfang. Omkring gravene blev der afsøgt med detektor, og ved tildækningen af feltet blev mulden afsøgt.

Fotos blev taget af udvalgte anlæg.

Undersøgelsens resultater

Ved udgravningen af bronzealderhøjen blev der fundet tre grave: en egekistegrav som var centralgraven, en jordfæstegrav og en brandgrav.

Højen havde en diameter på ca. 15 meter og på det højeste sted en tykkelse på ca. 60 cm. Højen var opbygget af lys grå til mørk brun sand og ler, og havde en meget kompakt struktur der på det tykkeste sted blev registreret til at være ca. 25 cm tykt. I højfylden var der rester af tørv og der fandtes meget forarbejdet flint. Over højfylden var et ca. 25 cm tykt muldlag, som blev tyndere mod højens fod. Under højfylden var der rester af den oprindelige muldhorisont, der var ca. 15 cm tyk.

Over og omkring højen var jorden blevet dyrket i mange år, og højen var meget nedslidt. Første antagelse var, at den nedslidning udelukkende skyldtes pløjning. I sådanne tilfælde ville ploven have trukket mulden fra højen ned omkring højfoden, og et relativt tykt muldlag ville kunne registreres her. Ud fra profilerne var billedet ganske anderledes, da muldtykkelsen blev tyndere jo tættere man kom på højfoden. Det betyder at nedslidningen formentlig også kan skyldes en regulær afgravning af højen. Hvornår denne afgravning er foretaget er usikkert, men antageligt engang i middelalder eller moderne tid.

A761

Centralt i højen fandtes rester af en egekistegrav. Graven var orienteret sø – nv, med hovedenden i sø. Selve egekisten var helt forgået, og af den gravlagte var der kun en smule tandemalje (x9) og enkelte halshvirvler (x12) bevaret. Egekisten har målt ca. 2,5 meter og var sat på en leje af marksten og flintknolde (ca. 3 meter langt og ca. 1 meter bredt). I profilen kunne det registreres at graven var anlagt oven på oprindelige muldlag, og at højen efterfølgende var anlagt oven på graven. På udgravningstidspunktet var der ca. 20 cm muld tilbage over graven.

Omkring hovedenden fandtes et lille lerkar der var delvist ødelagt (x7), en bronzehalsring (x8), samt et lille bronzestykke der formentlig er resterne af en lille nål. Længe nede i graven, omkring hofterne og lårene fandtes resterne af en bæltedåse (x6), en bronzedolk (x4), bronzerør fra en et snorreskørt (x1, 2, 3), et mindre bronzefragment, formentlig dele af sværdfæsteknappen fra dolken (x11) og en mindre ubestemmelig bronzegenstand (x5).

Bronzernerne var i meget dårlig stand, og det var meget svært at få dem frilagt og optaget uden at beskadige dem yderligere. Bronzernerne blev taget op i præparat og er ved udarbejdelsen af nærværende rapport under konservering. Resultaterne fra konserveringen skal afklarer om der evt. er ornamentik eller andre karakteristika på genstandene der afslører mere om graven og dens indhold. Graven er typologisk dateret til ældre bronzealder.

A758

Nord – øst for centralgraven fandtes resterne af en jordfæstegrav. Graven var orienteret nord – syd og fremstod i fladen ca. 70 cm lang. Graven var ødelagt, formentlig af intensiv dyrkning af området, og fremstod kun som et svagt mørkt brunt fyldskifte. Ved snitning af graven kunne nedgravningen kun erkendes i en ca. 27 cm bredde og 15 cm dybde, der var nedgravet i højfylden (A755).

I graven var intet bevaret af den gravlagte, men resterne af en stærkt fragmenteret bronzedolk (x13), samt resterne af træ eller læder, formentlig fra dolkskeden, var bevaret. Graven antages at være yngre end centralgraven – A761, da den var nedgravet i højfylden.

A757

Syd – øst for centralgraven fandtes en brandgrav. Graven fremstod i fladen som en cirkulær nedgravning, ca. 32 cm i diameter. I toppen fandtes brændte knogler og trækul. Ved snitning fremkom der længer nede i anlægget et lerkar, ca. 14 cm højt og ca. 13 cm i diameter. I lerkarret, fandtes brændte knogler og trækul, og låget til karret var bevaret. Brandgraven var anlagt uden for højfoden, så den umiddelbare antagelse er, at også den er yngre end centralgraven.

Ardspor

Under højfylden fandtes der ardspor. De kunne erkendes under stort set hele højfyldens udstrækning.

Andre fund

Omkring højen fandtes andre anlæg i form af gruber, kogestensgruber og stolpehuller. Anlæggene kunne dog ikke knyttes til nogle former for konstruktioner og der blev ikke fundet genstande der kunne afklare en eventuel samhörning med højen.

Konklusion

Resultaterne af udgravningen af bronzealdergravhøjen må anses for omfattende og betydelige. I forhold til højen var så nedslidt var det overraskende at så stor en del af centralgraven var bevaret. Bronzegenstandene der var medgivet den døde i graven var dårligt bevaret. Men mængden af bronzer samt gravformen, er i arkæologisk målestok, en meget rig grav. På den baggrund må man antage at den gravlagte i datiden har været en person af særlig betydning.

Køge Museum, december 2008

Lisbeth Gernager Langkjær, arkæolog

Anlægs ID	Anlægstype	Anlægs beskrivelser	Fladetegnings nr	Snittegnings nr	Felt	Længde / diameter	Bredde	Dybde
755	Højfyld	Lagene i højen er beskrevet. Fire profiler er tegnet og beskrevet af højen, se snittegninger. 1) Muldlag. 2) Højfyld - varierer i farven fra lys grå til mørk brun. Sand - og lerbl. Muld med tørv. Mange flintafslag og forarbejder i fylden. 3) Oprindelig muldhorisont - vegetationslag, kompakt struktur. Ug: lys brun ler.			3	15 m		50 cm
756	Grube	Jævne sider, flad bund. 1) Lys brungrå lerbl. muld. Meget kompakt struktur, minder om oprindelig muldlag. 2) Ug: lys brun ler.	77				59 cm	21 cm
757	Brandgrav	Jævne side, flad bund. Lerkar med br. ben - urne. 1) Sort lerbl. muld med trækul og br. Knogler og formuldet trækul. 2) Lys brun lerbl. muld bl. m. ug. 3) Ug: lys brun ler.	78	6	3		32 cm	15 cm
758	Jordfæstegrav	Bund af jordfæstegrav, formentlig pløjet væk. 1) Mørkt gråbrunt leret og muldet sand. I dette lag fandtes en bronzedolk og resterne af en træskede. 2) Heterogen brungråt sandet og muldet ler til gråbrunt leret muld. 3) Homogen gråbrunt sandet og muldet ler - oprindelige overflade. 4) Brungult let sandet ug.	78	1	3		30 cm	16 cm
759	Stolpehul	Stejle sider, flad bund. 1) Homogent brungråt muldet og sandet ler med nister af trækul. 2) Som 1 med pletter af 7 med enkelte trækulsnister. 3) Som 4 med pletter af 1 med enkelte trækulsnister. 4) Ug: brungult sandet ler.	78	6	3		33 cm	39 cm
760	Grube	Stejle sider, rund bund. 1) Hetrogent brungråt til gråbrunt let muldet og sandet ler, med nister af trækul. 2) Brungult undergrundsler.	77	6	3		75 cm	45 cm
761	Egekistegrav	Egekistegrav med rester af bronzeobjekter bevaret. Af den afdøde var der kun enkelte halshvirvler og lidt tandemalje tilbage. Den afdøde har oprindeligt været lagt i en 2 -2, 5 meter lang egekiste, der var sat på et stenleje. Stenlejet bestod af flintknolde og marksten, og målte ca 3 m i længden og 1 meter i bredden. Der var ikke noget af kisten bevaret.		7	3	3 m	1 m	

Anlægs ID	Anlægstype	Anlægs beskrivelser	Fladetegnings nr	Snittegnings nr	Felt	Længde /diamet er	Bredde	Dybde
769	Grube	Jævne side, rund bund. 1) Gråbrun let sandet ler med enkelte nister af ug. 2) Ug: gulbrunt ler.	80	17	3		40 cm	12 cm

Fundliste:

Genstands nr	Betegnelse	Beskrivelse	Materiale	Anlægsld	Anlægstype	Niveau	Defineret periode	Antal
2565x0001	Bronzerør	Bronzerør	Bronze	A761	Egekistegrav	Felt 3, Højen	BÆX: ældre bronzealder (1700 f.Kr. - 1100 f.Kr.)	
2565x0002	Bronzerør	Bronzerør	Bronze	A761	Egekistegrav	Felt 3, Højen	BÆX: ældre bronzealder (1700 f.Kr. - 1100 f.Kr.)	
2565x0003	Bronzerør	Bronzerør	Bronze	A761	Egekistegrav	Felt 3, Højen	BÆX: ældre bronzealder (1700 f.Kr. - 1100 f.Kr.)	
2565x0004	Fragment	Mindre bronzefragment, muligvis fra dolk.	Bronze	A761	Egekistegrav	Felt 3, Højen	BÆX: ældre bronzealder (1700 f.Kr. - 1100 f.Kr.)	
2565x0006	Bæltedåse	Bæltedåse eller bælteplade.	Bronze	A761	Egekistegrav	Felt 3, Højen	BÆX: ældre bronzealder (1700 f.Kr. - 1100 f.Kr.)	
2565x0007	Lerkar	Stærkt fragmenteret lerkar med en lille hank.	Keramik	A761	Egekistegrav	Felt 3, Højen	BÆX: ældre bronzealder (1700 f.Kr. - 1100 f.Kr.)	
2565x0008	Halskrave		Bronze	A761	Egekistegrav	Felt 3, Højen	BÆX: ældre bronzealder (1700 f.Kr. - 1100 f.Kr.)	
2565x0009	Tandemalje		Knogle	A761	Egekistegrav	Felt 3, Højen	BÆX: ældre bronzealder (1700 f.Kr. - 1100 f.Kr.)	1-2
2565x0010	Urne	Urne fra brandgrav med brændte knogler i.	Keramik og Knogle	A757	Brandgrav	Felt 3, Højen	BXX: bronzealder (1700 f.Kr. - 500 f.Kr.)	1
2565x0011	Sværdfæsteende	Lille fragment muligvis enden af bronzedolk.	Bronze	A761	Egekistegrav	Felt 3, Højen	BÆX: ældre bronzealder (1700 f.Kr. - 1100 f.Kr.)	1
2565x0012	Halshvirvler	Knogler fra den begravede i graven.	Knogle	A761	Egekistegrav	Felt 3, Højen	BÆX: ældre bronzealder (1700 f.Kr. - 1100 f.Kr.)	3?

Genstandsnr	Betegnelse	Beskrivelse	Materiale	Anlægsld	Anlægstype	Niveau	Defineret periode	Antal
2565x0013	Dolk	Stærk fragmenteret dolk - muligvis med lidt træ bevaret - fra skeden.	Bronze	A758	Jordfæstegrav	Felt 3, Højen	BXX: bronzealder (1700 f.Kr. - 500 f.Kr.)	1
2565x0014	Øksefragment	Afslag slået af en sleben økse.	Flint	A755	Højfyld	Felt 3, Højen	AYX: yngre stenalder (3900 f.Kr. - 1700 f.Kr.)	1
2565x0015	Mejsler	Forarbejder til mejsler.	Flint	A755	Højfyld	Felt 3, Højen	AXX: stenalder (12800 f.Kr. - 1700 f.Kr.)	2
2565x0016	Bor	Forarbejde til et bor.	Flint	A755	Højfyld	Felt 3, Højen	AXX: stenalder (12800 f.Kr. - 1700 f.Kr.)	1
2565x0173	Skrabere		Flint	A755	Højfyld	Felt 3, Højen	AXX: stenalder (12800 f.Kr. - 1700 f.Kr.)	5
2565x0018	Afslag	Diverse afslag	Flint	A755	Højfyld	Felt 3, Højen	AXX: stenalder (12800 f.Kr. - 1700 f.Kr.)	34
2565x0005	Bronze	Ubestemmelig bronzedims.	Bronze	A761	Egekistegrav	Felt 3, Højen	BÆX: ældre bronzealder (1700 f.Kr. - 1100 f.Kr.)	1

KØM 2565 Jernvejsgård III, Felt 3 – Højen

Tegningslister 1:50

T – nr: 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81

Snittegningsliste 1:10

St. – nr 1: A757

St. – nr 2: NØ profil i høj

St. – nr 3: V profil i høj

St. – nr 4: NV profil i høj

St. – nr 5: SV profil i høj

St. – nr 6: A756, A757, A759, A760

St. – nr 7: A761 detaitegning

St. – nr 17: A774, A769, A777